

Een handreiking voor VVE-instellingen

Voorschool en
ouders **samen**
voor maximale
kansen voor
kinderen

Samen Sterk!

Voorschool en
ouders **samen**
voor maximale
kansen voor
kinderen

Samen Sterk!

Colofon

Opdrachtgever: Ministerie van OCW, directie Primair Onderwijs
Auteurs: Karin Hoogeveen, k.hoogeveen@sardes.nl m.m.v.
Heleen Versteegen, h.versteegen@sardes.nl
www.sardes.nl
Tekstredactie: Elise Schouten
Vormgeving: Grafisch geluk, www.grafischgeluk.nl

Sardes februari 2013

Inhoud

Inleiding en leeswijzer

1.1 Het belang van ouderbetrokkenheid in de voorschool	4
1.2 Rol van de voorschoolse instellingen	4
1.3 De doelgroep van het ouderbeleid	5
1.4 Inleiding op de kwaliteitsindicatoren: het toezichtkader van de inspectie	5
1.5 Leeswijzer	6

Een gericht ouderbeleid (B1)

2.1 Wat houdt de indicator in?	7
2.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	7
2.3 Hoe doe je het?	7
2.3.1 Doelen formuleren	7
2.3.2 Een visie formuleren	7
2.3.3 Ouderscan uitvoeren	8
2.3.4 Activiteiten kiezen	9
2.3.5 Samenwerking en afstemming met andere partijen	9
2.3.6 De uitvoering	10
2.3.7 De borging van het beleid: kwaliteitszorg	10

Vooraf ouders informeren (B2)

3.1 Wat houdt de indicator in?	11
3.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	11
3.3 Hoe doe je het?	11

Intake (B3)

4.1 Wat houdt de indicator in?	13
4.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	13
4.3 Hoe doe je het?	13

Ouders stimuleren om thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten te doen (B4)

5.1 Wat houdt de indicator in?	15
5.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	15
5.3 Hoe doe je het?	15

Participatie in VVE-activiteiten in de voorschool (B5)

6.1 Wat houdt de indicator in?	18
6.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	18
6.3 Hoe doe je het?	18

Informeren over de ontwikkeling van hun kind (B6)

7.1 Wat houdt de indicator in?	20
7.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	20
7.3 Hoe doe je het?	20

Rekening houden met de thuistaal (B7) (facultatief)

8.1 Wat houdt de indicator in?	21
8.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie	21
8.3 Hoe doe je het?	21

Bijlagen

1 Een plan van aanpak	22
2 Begripsafbakening en onderzoeksbevindingen	23
3 Voorbeelden van programma's en activiteiten	27

Inleiding en leeswijzer

Op verzoek van het ministerie van OCW ontwikkelde Sardes deze handreiking. Hij is bestemd voor VVE-instellingen die ouderbeleid serieus nemen en daarmee de komende tijd aan de slag willen gaan.

Een belangrijk uitgangspunt bij het schrijven van de handreiking was: uitgaan van de kracht van ouders en aansluiten bij wat ouders zelf weten en kunnen. Vanuit dat uitgangspunt kunnen peuterspeelzalen en kinderdagverblijven er samen met de gemeente voor zorgen dat alle kinderen tussen nul en vier jaar optimale ontwikkelingskansen krijgen. Want daar gaat het om.

1.1 Het belang van ouderbetrokkenheid in de voorschool

We zien de afgelopen jaren een toegenomen aandacht voor ouders. Er verschijnen artikelen, er zijn studiedagen, congressen en de overheid beschouwt ouders als belangrijke partners van (voor- en vroeg) scholen. In onderzoek, in de media, in gesprekken op peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en op scholen, telkens weer duikt het thema ouders op.

De Onderwijsraad adviseerde in 2010 om te investeren in partnerschap tussen ouders en school. Mede als reactie daarop ontstond het departementale programma 'Ouders en school samen' van het ministerie van OCW. Dit programma is erop gericht de relatie tussen scholen en ouders te versterken. Doel is dat school en ouders als partners samenwerken, samen de verantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling van kinderen en elkaar daarbij ondersteunen en versterken. Wat voor de scholen geldt, is natuurlijk ook van belang voor de voorschoolse instellingen. De voorschool legt de basis voor ouderbetrokkenheid. Juist de voorschoolse VVE-instellingen hebben de belangrijke taak om partnerschap met ouders vorm te geven.

Voor veel ouders is het een spannend moment als hun kind voor het eerst naar een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf gaat. Het is aan deze voorschoolse instellingen om ouders het vertrouwen te geven dat zij er samen met hen voor zorgen dat hun kind zich prettig voelt en zich goed kan ontwikkelen. De onderwijsinspectie ziet erop toe dat de voorscholen op een adequate manier ouderbeleid voeren en heeft het onderdeel ouderbetrokkenheid een belangrijke plaats gegeven in het VVE-toezichtkader.

1.2 Rol van de voorschoolse instellingen

Het ministerie wil een betere toeleiding van kinderen naar voor- en voerschoolse educatie (VVE). Met de grote gemeenten, de G4 en de G33, zijn daar in maart 2012 afspraken over gemaakt. Die afspraken gaan over de kwaliteit van VVE, maar ook over onderwijstijdverlenging, bijvoorbeeld in de vorm van zomerscholen en schakelklassen. Bij al deze onderwerpen is de rol van ouders van belang. In 2015 moeten alle elementen van het ouderbeleid uit het toezichtkader VVE op orde zijn.

De Inspectie van het Onderwijs vindt de oudercomponent in VVE van groot belang. Zij beoordeelde in de afgelopen periode het ouderbeleid door middel van de zogenaamde VVE-bestandsopname, allereerst op gemeentelijk niveau, maar ook op locatieniveau. Hieruit komt naar voren dat nog niet alle VVE-locaties een expliciet ouderbeleid hebben op basis waarvan op een doelgerichte manier ouderactiviteiten worden uitgevoerd. Gemeenten kregen van de inspectie het advies om een overkoepelend ouderbeleid te ontwikkelen dat leidend is voor inhoudelijke en organisatorische keuzes. De inspectie zal in 2013 en 2015 monitoren of de G37 en VVE-instellingen het ouderbeleid hebben verbeterd.

De VVE-bestandsopname is een belangrijke aanleiding om te werken aan verbetering van het ouderbeleid, maar ouderbeleid houdt meer in dan 'voldoen aan de eisen van de inspectie'. Het is aan de VVE-instellingen om te werken aan de doelen en vormgeving van ouderbeleid, uiteraard rekening houdend met de landelijke en lokale regelgeving en met de kwaliteitsindicatoren van de inspectie.

Aspect Ouders

- B1 Gericht ouderbeleid
- B2 Vooraf info aan ouders
- B3 Intake
- B4 Thuis VVE
- B5 VVE-participatie
- B6 Info ouders ontwikkeling
- B7 Thuis taal (facultatief)

1.3 De doelgroep van het ouderbeleid

Deze handreiking belicht een specifiek onderdeel van ouderbeleid op een VVE-instelling, namelijk de wijze waarop peuterspeelzalen en kinderdagverblijven ouders met kinderen tussen nul en vier jaar kunnen ondersteunen bij de ontwikkelingsstimulering van hun kinderen. Doelgroepen van deze handreiking zijn (locatie-)managers, leidinggevend en oudercontactpersonen van VVE-instellingen voor kinderen tussen nul en vier jaar.

Ouderbeleid beperkt zich niet tot peuters en een doorgaande lijn naar het onderwijs is heel belangrijk. Daarom besteden we in deze handreiking ook aandacht aan de doorgaande lijn en aan de samenhang tussen het ouderbeleid van de voorschool en de vroegschool.

1.4 Inleiding op de kwaliteitsindicatoren: het toezichtkader van de inspectie

Ouderbetrokkenheid is een onderdeel van VVE en is een belangrijke factor als het gaat om een optimale ontwikkeling van de allerjongste kinderen. In het VVE-toezichtkader heeft de onderwijsinspectie het onderdeel ouderbetrokkenheid geoperationaliseerd in zeven indicatoren. Het stimuleren van de kinderen thuis is één van de indicatoren. Het ouderbeleid in de VVE-bestandsopname wordt allereerst op gemeentelijk niveau beoordeeld, maar de inspectie kijkt ook hoe de locaties het ouderbeleid invullen. Dat gebeurt aan de hand van de volgende onderdelen uit het toezichtkader.

De indicatoren zijn voor het grootste deel op instellingsniveau vastgesteld. Dat legt een grote verantwoordelijkheid bij peuterspeelzalen en kinderdagverblijven die zich met voor- en vroegschoolse educatie bezighouden. Via het gemeentelijk ouderbeleid stelt de gemeente de instellingen in staat om de doelen op locatieniveau te bereiken.

We vertalen de indicatoren in de volgende vragen:

- Is er gericht ouderbeleid op gemeentelijk niveau en op instellingsniveau, gebaseerd op een analyse van de ouderpopulatie?
- Is er beleid voor de wijze waarop en waarover de ouders vooraf worden geïnformeerd?
- Hoe is de intakeprocedure?
- Op welke manier wil men dat ouders participeren in de voor- of vroegschool van hun kind?
- Op welke manier wil men dat ouders thuis meedoen aan VVE?
- Hoe worden de ouders geïnformeerd over de ontwikkeling van hun kind?
- In welke mate wordt rekening gehouden met de thuistaal? (facultatief)

In de handreiking gaan we nader in op de indicatoren. We geven een toelichting op het inspectiekader en we geven suggesties voor activiteiten die VVE-instellingen kunnen ondernemen om te voldoen aan de betreffende indicator.

1.5 Leeswijzer

Op een praktische manier behandelen we de stappen die een VVE-instelling kan nemen om handen en voeten te geven aan het beleid voor ouders van kinderen van nul tot vier jaar. Het is uiteraard aan elke instelling om daarin een eigen koers te varen.

We gebruiken de indicatoren uit het toezichtkader van de inspectie als kapstok. We starten in paragraaf 1 met een algemene beschrijving van de ouderindicatoren van het beoordelingskader van de inspectie. De paragrafen daarna (2 tot en met 9) behandelen de zeven indicatoren uit het toezichtkader. We beschrijven achtereenvolgens wat de betreffende indicator inhoudt en waar de inspectie op let bij de beoordeling. Daarna geven we aan op welke manier de VVE-instelling hieraan kan werken. Daarbij geven we tips en goede voorbeelden¹.

Deze handreiking is geen 'recept', maar ondersteunt instellingen bij het maken van eigen keuzes en bij de (verdere) ontwikkeling van ouderbeleid. VVE-instellingen die hiermee serieus aan de slag gaan, kunnen de bestandopname van de inspectie vol vertrouwen tegemoet zien.

VVE-instellingen kunnen deze handreiking:

- gebruiken als informatiebron,
- samen met het team bespreken en keuzes maken op basis van de stappen,
- benutten om te beoordelen of het ouderbeleid nog 'up to date' is.

Een voorschoolse instelling die het ouderbeleid nog in de steigers moet zetten, kan profijt hebben van de tips en voorbeelden in deze handreiking. VVE-instellingen die al meer ervaring hebben, kunnen aan de hand van de stappen checken of zij nog op de goede weg zijn en of er verbeterpunten zijn.

In de bijlagen is achtergrondinformatie te vinden.

- Bijlage 1 bevat een stappenplan voor het ontwikkelen of verstevigen van ouderbeleid.
- Bijlage 2 geeft weer wat literatuur zegt over opbrengsten van verschillende vormen van ouderbetrokkenheid.
- Bijlage 3 geeft voorbeelden van programma's voor opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor ouders van kinderen tussen nul en zes jaar.

¹ Met dank aan alle instellingen die gereageerd hebben op onze oproep op LinkedIn

Een gericht ouderbeleid (B1)

2.1 Wat houdt de indicator in?

Het eerste aspect dat de inspectie beoordeelt is of er sprake is van een gericht ouderbeleid. Onder ouderbeleid verstaat Sardes: 'Het geheel van samenhangende en op elkaar afgestemde activiteiten, vanuit een brede visie op de rol van ouders bij de opvoeding en ontwikkeling van jonge kinderen en passend bij de doelen.'

VVE-locaties moeten een gericht ouderbeleidsplan hebben, dat is gebaseerd op een analyse van de samenstelling van de eigen populatie en op een inventarisatie van wensen en behoeften van de ouders.

Met 'gericht' bedoelt de inspectie:

- **Doelgericht**
Vanuit welke idealen of welk probleem is het beleid opgezet en wat heeft men ermee voor ogen? Zijn er knelpunten bij ouders, bij kinderen? Voor welk vraagstuk moet het beleid een oplossing bieden? Doelgericht houdt in dat er op basis van een analyse van de huidige situatie een probleem wordt geschetst en dat vervolgens maatregelen worden vastgesteld die dat probleem moeten oplossen.
- **Resultaatgericht**
Welke resultaten wil je bereiken bij ouders, bij kinderen en bij speciale groepen ouders of kinderen?

2.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B1 Gericht VVE-ouderbeleid

Toelichting

- Er is een visie met bijbehorende doelen op het gebied van VVE-ouderparticipatie geformuleerd.
- Er wordt inzicht gegeven in de analyse van de ouderpopulatie, zoals taalachtergrond, opleidingsniveau, werkend/niet-werkend en sociaal-economische factoren.

- Op basis van de analyse van de ouderpopulatie, de wensen en mogelijkheden van de ouders en de eigen doelstellingen, is een concreet VVE-ouderbeleid geformuleerd en op schrift gesteld.
- Het beleid wordt in de praktijk ook daadwerkelijk uitgevoerd.
- Op de vroegschool vormt het VVE-ouderbeleid een onderdeel van het ouderbeleid van de basisschool.

Norm voldoende

Staat op papier.

Bevat analyse ouderpopulatie.

Doelen t.a.v. de ouders in voor/vroegschool

2.3 Hoe doe je het?

2.3.1 Doelen formuleren

Het formuleren van doelen is de eerste stap.

Wat willen wij als VVE-locatie bereiken met ouderbeleid? Het ouderbeleid van VVE-instellingen is gericht op ondersteuning van de ouders bij ontwikkelingsstimulering thuis. Dat is immers het doel van VVE: kinderen ondersteunen in hun ontwikkeling. Dat kun je bereiken samen met ouders.

Het is de taak van de VVE-instelling om aan de hand van deze algemene doelstelling specifieke doelen vast te stellen, die zo concreet mogelijk zijn geformuleerd. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt in a) doelen die erop zijn gericht om problemen op te lossen, b) doelen die gericht zijn op de borging van dat wat is bereikt en c) doelen die erop gericht zijn nieuwe zaken aan te pakken.

2.3.2 Een visie formuleren

Aan de doelen ligt een visie ten grondslag, die bepalend is voor de koers en die richtinggevend is voor het ouderbeleid. In deze visie zien we bijvoorbeeld terug hoe ouders worden gezien en hoe beroepskrachten en ouders elkaar bejegenen. In het uitgangspunt van deze handreiking is ook een visie geformuleerd: uitgaan van de kracht van ouders en

aansluiten bij wat ouders zelf weten en kunnen. Elke instelling spitst de visie toe op de eigen situatie. Vaak wordt gedacht dat een visie uit hoogdravende zinnen bestaat, maar dat is niet de bedoeling.

Een instelling kan de volgende werkwijze volgen om tot een visie te komen. In een bijeenkomst met het team gaat de leidinggevende na wat medewerkers belangrijk vinden als het gaat om ouderbeleid. Op basis hiervan formuleert de leidinggevende uitgangspunten en hij/zij bespreekt deze in een volgende sessie met het personeel. Het is mooi als ook de partners van de voorschool betrokken worden bij deze visievorming. Als de voorschool en de vroegschool overeenstemming hebben over de wijze waarop ouders worden betrokken, ontstaat immers een doorgaande lijn. Dit is ook een kwaliteitscriterium van de inspectie.

In een visie gaat het ook om verdergaande doelen, ideeën en idealen dan de doelen die rechtstreeks te maken hebben met het toezichtkader van de inspectie. In het departementale programma ouderbetrokkenheid is ook een visie geformuleerd. Die luidt: '(...) alle ouders en alle scholen de handen ineenslaan, zodat er een goede wisselwerking is tussen de ontwikkeling van het kind op school en de ontwikkeling van het kind thuis. In het belang voor wat hen drijft: de ontwikkeling van hun kind en leerling. Ik streef ernaar dat het partnerschap tussen scholen en ouders van hoge kwaliteit is en dat scholen ouderbetrokkenheid standaard in hun visie en schoolbeleid inbedden. Het gaat mij daarbij om twee hoofdthema's, namelijk het verhogen van de leeropbrengsten en het vormgeven van de school als gemeenschap.' (Kamerbrief 3 april 2012, Voortgang partnerschap tussen school en ouders).

2.3.3 Ouderscan uitvoeren

De doelen zijn niet alleen afgestemd op de visie, maar ook op de ouderpopulatie van de VVE-instelling. Het is belangrijk dat de instelling het ouderbeleid vormgeeft als maatwerk. Dat betekent dat er doelen en activiteiten in het beleid zijn opgenomen die zijn gebaseerd zijn op de wensen, behoeften en verwachtingen van ouders. Dat kan alleen als de instelling de ouders en hun wensen en behoeften kent. Daarvoor kan een 'ouderscan' worden uitgevoerd.

Een eenvoudige manier hiervoor is het voeren van gesprekken met ouders bij het brengen en halen. Ook kunnen wensen en mogelijkheden van ouders aan de orde komen bij de intake, in gesprekken over de ontwikkeling van het kind, in een ouderbijeenkomst, in een ouderkamer of bij andere ouderactiviteiten. Het is belangrijk dat de instelling ouders persoonlijk vraagt naar hun vragen en behoeften op het gebied van opvoedingsondersteuning en ouderbetrokkenheid en daarbij niet uitgaat van datgene wat ouders niet kunnen, maar vooral aansluit bij wat zij wél kunnen.

'Ik ben werkzaam als oudercontactfunctionaris. Per thema op de voorschool organiseer ik een informatiebijeenkomst voor de ouders. De voorschoolleiders werven actief en zeker 85% van de moeders doet mee. Ik behandel het boekje dat de kinderen mee naar huis krijgen en geef ouders tips over wat ze thuis nog kunnen doen rondom het thema en ik benadruk dat ze veel moeten praten met hun kind. Ouders waarderen dit erg en er ontstaan hele leuke gesprekken. Binnenkort ga ik ook de Tolkfilmpjes gebruiken in mijn bijeenkomsten. Wat ik erg belangrijk vind is om gericht te zijn op mogelijkheden. Soms wordt er zo gehamerd op wat ouders allemaal 'moeten' en veel ouders worden daar onzeker van. Ik pleit ervoor om te benadrukken wat iedereen al kan en dat verder uit te bouwen. Door de gesprekken onderling tussen de ouders zie je ze vaak groeien. Ze herkennen situaties en met elkaar kom je vaak tot hele leuke en zinvolle oplossingen.'

Gespreksonderwerpen voor een peiling op instellingsniveau zijn: wensen en behoeften, verwachtingen over en weer, beoordeling van de voorziening als geheel, oordeel over de ouderactiviteiten en de wijze waarop ouders worden betrokken. De oudercommissie kan een belangrijke rol vervullen bij het verzamelen van relevante gegevens van ouders.

Het volgende voorbeeld laat zien dat ook toekomstige ouders in de gemeente of wijk kunnen worden betrokken bij een dergelijke peiling.

'Wij organiseren op een aantal peuterspeelzaal-locaties Speelinloopgroepen voor ouders en hun kinderen van 0-2 jaar. Dit zijn wekelijkse bijeenkomsten voor ouders en hun jonge kinderen. Het geeft ons de mogelijkheid om de ouders en hun kinderen goed te leren kennen, al voordat ze naar de peuterspeelzaal gaan. En ouders en kinderen raken vertrouwd met de leidster, de locatie en onze werkwijze. Tijdens de speelinloop doen we altijd een ouder-kind activiteit, en is er gelegenheid om met andere ouders te praten en te spelen. Onze ervaring is dat ouders graag en regelmatig komen en dat het de ouderbetrokkenheid op de peuterspeelzaal versterkt.'

Een wat degelijker manier om te achterhalen wat ouders willen, kunnen en verwachten is het (laten) uitvoeren van een onderzoek. Veel VVE-instellingen verzamelen al informatie van ouders in het kader van kwaliteitszorg door middel van een oudertevredenheidsenquête. Deze kan worden uitgebreid met vragen over de wijze waarop ouders ondersteund zouden willen worden bij de opvoeding van hun kinderen. Ook de gemeente kan het initiatief nemen om een onderzoek onder ouders van jonge kinderen uit te laten voeren, bijvoorbeeld door middel van een lokale oudermonitor waar VVE onderdeel van uitmaakt. Dit kan in een gemeentelijke VVE-werkgroep aan de orde worden gesteld. De gemeente ziet erop toe dat alle voorscholen een ouderbeleid op papier zetten en faciliteren eventueel het proces om tot een ouderbeleid te komen.

2.3.4 Activiteiten kiezen

Als de visie en doelen zijn vastgesteld, worden activiteiten gekozen die bijdragen aan het bereiken van de doelen. Een activiteit, bijvoorbeeld een ouderbijeenkomst, is nooit een doel op zich. Ook 'zoveel mogelijk ouders binnen krijgen', is geen doel. Een doel is wel: ouders toerusten om thuis met hun kind gerichte taalstimulerende activiteiten te doen. Bedenk dus bij elke activiteit welk doel deze dient.

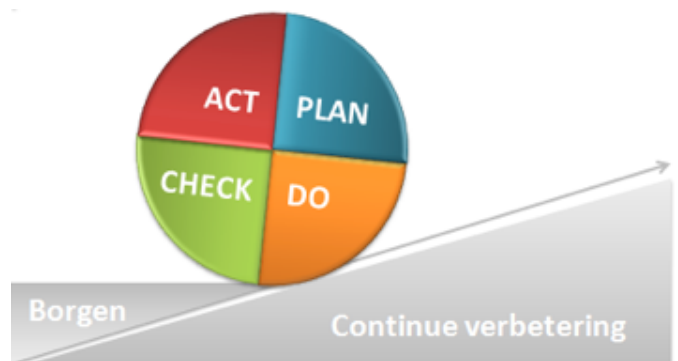
2.3.5 Samenwerking en afstemming met andere partijen

Er zijn meer belangrijke partijen als het gaat om VVE-beleid voor ouders van kinderen van nul tot vier jaar. Naast de gemeente, die van belang is voor de financiering en de regie, zijn er bijvoorbeeld de consultatiebureaus (toeleiding), collega-peuterspeelzalen en -kinderopvanginstellingen, scholen en eventueel bibliotheken, sport- en culturele organisaties. Het is handig om een overzicht te maken van relevante samenwerkingspartners en met deze organisaties afspraken te maken over samenwerking.

Samenhang in het ouderbeleid biedt ouders en beroepskrachten houvast, herkenning en een duidelijk kader en voorkomt dat ouders 'buiten de boot vallen'. Met name bij de overgang van de ene naar de andere instelling, bijvoorbeeld van het consultatiebureau naar de peuterspeelzaal en van de peuterspeelzaal naar de basisschool, is het belangrijk dat er overdracht plaatsvindt. Een doorgaande lijn heeft niet alleen betrekking op werkprocessen, maar ook op de inhoud van het werk, zoals een visie op en doelen voor het omgaan met ouders, de pedagogisch-didactische aanpak en de manier waarop over deze onderwerpen wordt gecommuniceerd met ouders. Het is belangrijk dat de 'boodschap' van alle betrokken instellingen overeenkomt, want het is heel verwarrend als ouders tegenstrijdige aanwijzingen krijgen.

- De procesmatige en inhoudelijke afstemming tussen instellingen kan op verschillende manieren worden bereikt. Een aantal voorbeelden:
- De oudercontactpersoon van de school werkt ook voor de peuterspeelzaal.
- Het ouderbeleid van voorschoolse voorzieningen komt overeen met het ouderbeleid van de scholen.
- Met hetzelfde programma of concept werken. Veel VVE-programma's bevatten bijvoorbeeld een oudercomponent.
- Twee of meer instellingen organiseren gezamenlijke koffie-/themabijeenkomsten voor ouders.
- Bijeenkomsten over opvoeden bij de dreumesen worden voortgezet bij de peuters en later bij de kleuters.

'Wij werken met een Ukkiegroep. Deze groep is voor kinderen vanaf anderhalf jaar tot ze naar de peuterspeelzaal gaan. Voor de ouders is er tegelijkertijd opvoedingsondersteuning en met de kinderen werken we vanuit de Piramide methode. We hebben goede resultaten en alle kinderen stromen door naar een speciale taalgroep op onze peuterspeelzalen. De kinderen worden verwezen door het consultatiebureau, waardoor er ook met hen een goed overleg is.'

2.3.6 De uitvoering

Om te voorkomen dat het beleidsplan in de kast verdwijnt en slechts 'papieren beleid' is, is draagvlak onder pedagogisch medewerkers van essentieel belang. Dat draagvlak ontstaat als het personeel steeds in het hierboven beschreven proces wordt meegenomen. Ook is het in dit kader belangrijk om het personeel te faciliteren, zowel in tijd als deskundigheid. Het team zal best bereid zijn om eens een keer iets te doen in de vrije tijd, maar als dat een gewoonte wordt en een vanzelfsprekendheid, zal de motivatie snel afnemen.

'In het pedagogisch beleidsplan hebben wij passages opgenomen over ouders. Die gaan bijvoorbeeld over procedures die gevolgd worden bij oudercontacten. Dat is ook allemaal in kwaliteitsmappen beschreven. De volgende stap wordt het maken van een apart beleidsplan voor ouders vanuit onze eigen visie en uitgangspunten, maar ook: ervoor zorgen dat het gaat leven bij de pedagogisch medewerkers. Het moet nog groeien binnen onze organisatie.'

'In het taakbeleid hield ik daar rekening mee, dat mensen daar uren voor hadden.'

2.3.7 De borging van het beleid: kwaliteitszorg

Ook kunnen zij de handreiking gebruiken om te onderzoeken op welke wijze zij het beleid kunnen borgen. Het gaat dan om vragen zoals: 'Is het beleid nog actueel?', 'Doen we de goede dingen?', 'Doen de juiste partijen de goede dingen?'. Deze vragen passen in een beleidscyclus waarbij beleidsformulering wordt gevolgd door de uitvoering, vervolgens wordt bekeken in hoeverre de doelen zijn bereikt en op basis van deze evaluatie nieuwe of aangepaste plannen worden gemaakt. Een veelgebruikte methode hiervoor is de PDCA-cirkel van William Edwards Deming. Deze bestaat uit vier stappen: plan, do, check en act (zie: www.pdcacyclus.nl).

Vooraf ouders informeren (B2)

3.1 Wat houdt de indicator in?

Informatie en plaatsing kunnen op gemeentelijk niveau of op locatieniveau plaatsvinden. In het wervings- en toeleidingsbeleid van de gemeente speelt informatieverstrekking aan ouders een belangrijke rol. Ouders die bijvoorbeeld de Nederlandse taal niet goed beheersen, worden bezocht door een beroepskracht die hun taal spreekt. Ook de jeugdgezondheidszorg is van essentieel belang bij de informatievoorziening aan ouders: het zijn deze instellingen die ouders als eerste kunnen vertellen over de voorschool. Het consultatiebureau kan fungeren als 'vindplaats' voor doelgroepkinderen.

De gemeente en de voorscholen geven ouders informatie over de doelen van VVE en over de rol die ouders zelf hebben binnen de voorschool. Ook informeren zij de ouders over het belang van een goede afstemming van de opvoeding en ontwikkelingsstimulering thuis en op de VVE-instelling en over de effecten daarvan. Als een kind op een voorschoollocatie is geplaatst, is het belangrijk dat ook de pedagogisch medewerker informatie geeft aan de ouders.

3.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B2 Ouders zijn vooraf adequaat geïnformeerd

Toelichting

- Bij de voorschool wordt het ambitieniveau vermeld (volgens het GGD-toetsingskader een 2: dan wordt er VVE gegeven).
- De informatie over het beleid van de voor/vroegschool omvat het veiligheids-, gezondheids-, pedagogisch en ouderbeleid, de plaatsingsprocedure, frequentie van informatie-

uitwisseling en doelstellingen t.a.v. VVE van de betreffende voor/vroegschool.

- Adequaet informeren betekent dat de voor/vroegschool er ook zorg voor draagt dat de informatie begrepen wordt door de ouders en dat 'de boodschap dus is overgekomen'.
- Bij centraal geregelde plaatsing worden ouders binnen één maand adequaat geïnformeerd door de voorschool van hun kind.
- Aantoonbaar doordat leidsters/leerkrachten kunnen laten zien dat een bepaalde procedure wordt gevolgd en uit gesprekken met leidsters/leerkrachten, leidinggevend en eventueel ouders blijkt dit ook.

Norm voldoende

Aantoonbaar geïnformeerd.

Over ambitieniveau voorschool.

Over doelen t.a.v. de ouders.

3.3 Hoe doe je het?

Als het gaat om informatie over VVE in het kader van toeleiding, kan informatiemateriaal worden ontwikkeld, eventueel in verschillende talen. Er kunnen folders worden verspreid via bijvoorbeeld het consultatiebureau, de bibliotheek of gezondheidscentra. Ook door informatie op internet te zetten kunnen ouders zich informeren over VVE-voorzieningen. Daarnaast is het raadzaam om ouders ook persoonlijk aan te moedigen hun kind op te geven bij een VVE-instelling. Dat kan bijvoorbeeld door aan te sluiten bij activiteiten van de gemeente en andere instellingen en/of door zichtbaar te zijn op plaatsen waar veel ouders van jonge kinderen komen. Het stadsdeel Amsterdam Zuidoost voerde een aantal jaren geleden een intensieve campagne om ouders van jonge kinderen te stimuleren hun kind op te geven voor de voorschool. Daarbij speelden pedagogisch medewerkers van de voorscholen een actieve rol.

'Bekend is dat veel ouders hun kind pas aanmelden bij de voorschool nadat zij meerdere malen en op verschillende manieren zijn benaderd en voorgelicht. Daarom is gekozen voor zowel activiteiten die op een breed publiek zijn gericht (posters, flyers) als voor een smalle, persoonlijke benadering, waarbij ouders van jonge kinderen rechtstreeks zijn aangesproken. Het centrale element van de campagne was een omgebouwd golfkarretje, de 'voorschoolwagen', die gedurende tien weken op verschillende plaatsen in de wijk is neergezet. Bij deze wagen liepen voorschoolleiders van verschillende culturele achtergronden. Zij spraken moeders met jonge kinderen aan en gaven in hun eigen taal informatie over de voorschool. Kinderen die werden ingeschreven, kregen een speciaal rugzakje met een prentenboek en cd-rom. De inschrijfformulieren werden meteen doorgestuurd naar de welzijnsinstelling die binnen enkele dagen contact opnam met de betreffende ouder.'

Uit: Evaluatie voorlichtingscampagne 'De voorschool is voor alle kinderen' Kees Broekhof en Karin Hoogeveen. Sardes, januari 2008

De instellingen informeren de ouders over VVE: wat houdt het in, wat kunnen ouders verwachten van de instelling, en omgekeerd: wat verwacht de instelling van de ouders? Het is aan te bevelen om met een ouderprotocol te werken. Dan wordt er niets vergeten en voeren de leidinggevende, de oudercontactpersoon en de pedagogisch medewerkers de gesprekken op dezelfde manier. Daarnaast is het handig om ouders schriftelijk materiaal te geven over het beleid, de procedures en regels, zodat zij het thuis nog eens kunnen nalezen.

'Bij ons is een peuterspeelzaal die werkt met een 'welkomboekje' voor ouders en kinderen van de peuterspeelzaal. Er staan onder andere foto's in van het dagritme. Bij de intake krijgen ouders dit zelfgemaakte boek mee naar huis om het thuis aan de peuters voor te lezen. Op deze manier krijgen ouders en peuters een goede start voor de peuterspeelzaal!'

Dit onderdeel uit het toezichtkader overlapt met het volgende onderdeel: de intake.

4

Intake (B3)

4.1 Wat houdt de indicator in?

De intake wordt uitgevoerd aan de hand van een intakeformulier tijdens een persoonlijk gesprek met de ouder(s). Op het formulier wordt een aantal achtergrondkenmerken van het aangemelde kind genoteerd: samenstelling gezin, plaats van het kind daarin, ontwikkelings-, gezondheids- en gedragskenmerken, relevante informatie over de thuissituatie en opvoedingsgewoontes.

Er kunnen op gemeentelijk niveau afspraken worden gemaakt over het intakeformulier: wie, hoe, waarover? Het verslag van de intake wordt bij de overdracht naar de basisschool aan de basisschool meegegeven. Het intakegesprek is de start van pedagogisch partnerschap tussen de ouders en de voorschool.

4.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B3 Intake

Toelichting

Er is een standaard intakeformulier waarop aspecten worden ingevuld over onder andere:

- Samenstelling van het gezin en de plaats van het kind daarin.
- Bijzonderheden van de ontwikkeling.
- Ontwikkelings- en kindkenmerken.
- Gezondheid en (opvallende) gedragskenmerken van het kind.
- De wijze van opvoeden en het stimuleren van de ontwikkeling (rol van beide ouders, tijd voor het kind, eet- en slaapritme, voorlezen, samen spelen, thuistaal, enzovoort).
- De intake is face-to-face.

Norm voldoende

Standaard intakeformulier.

Voldoende relevante onderwerpen

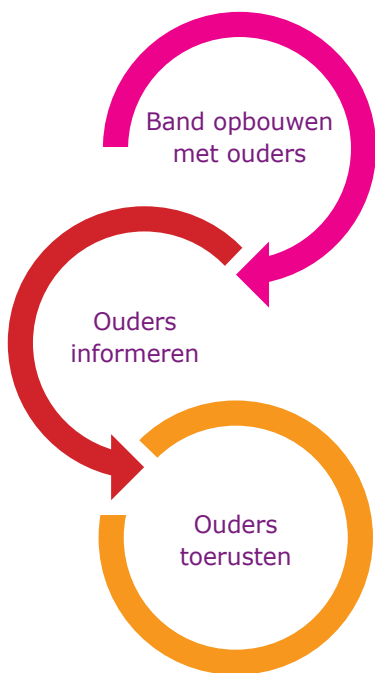
(tenminste 1 t/m 4). Ingevuld voor elk kind.

4.3 Hoe doe je het?

De toon van het intakegesprek is heel bepalend voor de wijze waarop de relatie zich verder ontwikkelt. Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers zich vanuit oprechte belangstelling en zonder oordeel op de hoogte stellen van de thuissituatie van de aan hun toevertrouwde kinderen. Veel aandacht voor het intakegesprek verdient zich later terug, doordat er hierdoor een vertrouwensrelatie ontstaat tussen de ouders en de instelling.

De kern van ouderbeleid is dat ouders ondersteuning krijgen bij de wijze waarop zij thuis de ontwikkeling van hun kind stimuleren. Dit is waar het om gaat bij het bereiken van resultaten op het gebied van de ontwikkelingsstimulering van jonge kinderen. Daarvoor is een aantal stappen nodig:

- Een relatie opbouwen
- Informatie uitwisselen
- Hulp en ondersteuning geven

Bij **de eerste stap** gaat het om het opbouwen van een band met ouders. De belangstelling die de instelling heeft voor de thuissituatie van de kinderen, is belangrijk voor de ontwikkeling en is een voorwaarde voor de ouderbetrokkenheid thuis. Dat begint al bij het kennismakingsgesprek, waarin naar de thuissituatie wordt geïnformeerd en bijvoorbeeld wordt gevraagd welke taal thuis wordt gesproken met het kind. Ook door middel van huisbezoeken stelt de instelling zich op de hoogte van de thuissituatie van de kinderen.

De volgende stap is dat VVE-instellingen ouders informeren over wat zij doen voor de kinderen en hen op de hoogte houden van de ontwikkeling van hun kinderen.

De derde stap is dat de instelling de ouders hulp en ondersteuning biedt bij wat zij thuis met het kind kunnen doen.

Een belangrijke voorwaarde is dat pedagogisch medewerkers voor dit alles worden gefaciliteerd, zodat zij zich zeker voelen in de omgang met ouders, weten hoe zij met ouders kunnen communiceren, een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen en weten hoe zij ouders kunnen inspireren om thuis een stimulerende leefomgeving te creëren. Voor ouders is het belangrijk dat zij als volwaardig en competent worden gezien en dat er wordt uitgegaan van hun wensen, kwaliteiten en behoeften.

Wellicht hebben pedagogisch medewerkers behoefte aan wat extra bagage voor een adequate communicatie met ouders. Hier kan scholing in voorzien, maar er zijn ook andere manieren voor deskundigheidsbevordering, bijvoorbeeld coaching op de werkvloer of een oudergesprek voeren samen met een collega/de oudercontactpersoon en hierop samen reflecteren.

'Veel pedagogisch medewerkers kunnen nog niet zo goed uit de voeten met ouderbeleid. Daarom hebben we een workshop gegeven en hebben alle medewerkers een competentietest gedaan. Dat bood een ingang om het onderwerp 'communice- ren met ouders' bespreekbaar te maken. Ook ma- nagers spreken medewerkers aan als zij zien dat iemand bijvoorbeeld geen uitnodigende houding ten opzicht van ouders heeft.'

Het opbouwen van een band met de ouders begint met toegankelijkheid en zichtbaarheid. Dat geldt ook voor leidinggevenden. Het onderstaande voorbeeld van een school is ook toepasbaar op de voorschool.

'Laat zien dat je toegankelijk bent, bijvoorbeeld door op het schoolplein of bij de deur te gaan staan. Eerst zie je dat ouders je vreemd aankij- ken, maar vervolgens durven ze contact te maken. Ik zeg altijd tegen collega's: je moet niet achter je bureau blijven zitten en nog werk nakijken, maar bij de deur staan om tien voor half negen, ouders aankijken, een gesprekje voeren. Dan verlaag je de drempel.'

Ouders stimuleren om thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten te doen (B4)

5.1 Wat houdt de indicator in?

Deze indicator sluit aan bij de derde fase van ouderbetrokkenheid, het toerusten van ouders. De voorschool stimuleert ouders om thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten met hun kind te doen en geeft hen daarvoor materialen en aanwijzingen. Ter ondersteuning hiervan kunnen instellingen een specifiek ouderprogramma gebruiken of de oudercomponent van het VVE-programma intensief uitvoeren.

De gemeente stimuleert voorscholen om programma's onderling af te stemmen en samen met de basisscholen een doorgaande lijn te ontwikkelen.

5.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B4 Stimuleren om thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten te doen

Toelichting

- Alle ouders worden door de leidsters/leerkrachten gestimuleerd om thuis VVE-activiteiten met hun kind(eren) te doen.
- Ouders krijgen spelmaterialen mee (met instructies of handleidingen) die zij thuis met hun kind(eren) kunnen gebruiken. Dit materiaal is afgestemd op de mogelijkheden van de ouder (qua taal, uitvoerbaarheid, wensen, enzovoort).
- Ouders worden door de leidsters/leerkrachten geïnformeerd over hoe ze met hun kind(eren) activiteiten kunnen uitvoeren.
- De leidsters/leerkrachten koppelen met ouders en kinderen terug of en hoe de activiteiten thuis zijn uitgevoerd.
- Voldoende ouders voeren thuis activiteiten uit, zoals bedoeld in de oudercomponent van het VVE-programma (minimaal 60%).

Norm voldoende

Alle ouders worden gestimuleerd thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten te doen.

Krijgen adequaat materiaal en informatie mee.

Minimaal 60% doet het ook.

5.3 Hoe doe je het?

'Ruim een kwart van de ouders ervaart geen steun van de school bij de opvoeding van hun kinderen, terwijl zij daar wel behoefte aan hebben. Meer dan tweederde van de ouders vindt dat de school een belangrijke rol moet spelen in de opvoeding van kinderen.' Bron: OIG (Onderwijsinnovatiegroep), Nationale Oudermonitor, 2012

Het is niet bekend of de bovenstaande onderzoeksuitkomst ook geldt voor ouders van kinderen op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, maar het is zaak dat ook deze instellingen de verantwoordelijkheid nemen om ouders adequaat toe te rusten zodat zij hun kinderen thuis kunnen ondersteunen bij hun ontwikkeling. Dit heeft, zo blijkt uit onderzoeksliteratuur, een direct effect op de ontwikkeling van kinderen. Met name activiteiten van VVE-instellingen die zijn gericht op het stimuleren van educatieve activiteiten en leermomenten thuis, hebben invloed op de ontwikkeling van kinderen.

Al eerder is aangegeven dat zulke activiteiten van de instelling alleen effectief zijn als er sprake is van een vertrouwensrelatie met de ouders. Het begint dus met het opbouwen van een band met ouders. Vervolgens is het belangrijk om ouders duidelijke en relevante informatie te geven, zodat zij vertrouwen krijgen in de competenties van pedagogisch medewerkers. Vaak staan zij pas dan open voor ondersteuning en durven zij aan te geven waarbij zij extra hulp kunnen gebruiken. Dit alles vereist dat de instelling inzicht heeft in de wensen, behoeften en mogelijkheden van de ouders en dat het personeel beschikt over communicatieve vaardigheden.

VVE-instellingen kunnen bij de ondersteuning van ouders gebruikmaken van ouderprogramma's of van de oudercomponent in VVE-programma's. Voor welke methodiek of welk programma zij kiezen, baseren zij op wetenschappelijk bewijs of in de praktijk bewezen effectiviteit.

De databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut bevat 178 programma's voor hulp bij problemen met opgroeien en opvoeden. Deze interventies zijn door een onafhankelijke commissie erkend en beoordeeld als 'theoretisch goed onderbouwd', 'waarschijnlijk effectief' of 'bewezen effectief'. De databank helpt professionals in de jeugdsector bij het verbeteren van hun aanbod. Zie: <http://www.nji.nl/jeugdinterventies>

'Ik werk als peuterspeelzaalleidster en VVE-coördinator. We werken om de drie weken met een nieuw thema. Uitgangspunt is Puk, maar als het thema dat wij willen behandelen niet in de Puk-methode zit, bedenken wij zelf iets. Dit communiceren wij middels de nieuwsbrief aan de ouders (wij overhandigen deze nieuwsbrief persoonlijk en vertellen daarbij wat wij van de ouders verwachten). We zorgen ervoor dat de ouders de liedjes die bij het thema horen terug kunnen vinden op het internet, zodat ze dit ook samen met hun kind kunnen zingen. Ook vertellen wij waar we het over gaan hebben en geven we de woordkaarten die wij met de kinderen bespreken aan de ouders. Zo kunnen ze thuis ook oefenen. Wij krijgen van de ouders hele positieve reacties. Zij zijn blij met de open en directe communicatie van ons als leidsters.'

'Het werkt goed om ouderactiviteiten te koppelen aan landelijke activiteiten, zoals bijvoorbeeld de nationale voorleesdagen, de kinderboekenweek. Daarbij kan samengewerkt worden met de onderbouw van de basisschool. Dan zijn er meteen wat meer ouders.'

Veel VVE-programma's hebben een oudercomponent. Met het oog op ouderbeleid is het van belang om bij de keuze van een VVE-programma de volgende aandachtspunten in ogenschouw te nemen.

Doel en doelgroep

De doelstellingen en doelgroepen van het ouderbeleid bepalen de keuze van een programma. De invulling moet worden afgestemd op de ouders van de betreffende voor- of vroegschool. De doelgroep 'laagopgeleide ouders' kan behoorlijk verschillen. Er is bijvoorbeeld nogal verschil tussen de wensen en de benadering van ouders op het Drentse platteland en Marokkaanse ouders in de stad. De differentiatie zit hem vooral in de wijze waarop de uitvoerders de ouders bejegenen.

Intensiteit

De programma's verschillen behoorlijk in tijdsinvestering en daarmee variëren ook de uitvoeringskosten. Sommige programma's hebben een individuele benadering, andere een groepsbenadering. Ze worden wekelijks aangeboden of één keer in de maand. Ook van ouders wordt meer of minder verwacht: ouders krijgen werkbladen mee om dagelijks met hun kind aan te werken, maar er zijn ook programma's die er vooral op zijn gericht ouders te ondersteunen in het dagelijkse contact met hun kind.

Doorgaande lijn

Sommige programma's hebben een doorgaande lijn en bieden ondersteuning gedurende meerdere jaren.

Afstemming thuis en voorziening

De oudercomponent van een VVE-programma is niet alleen inhoudelijk, maar ook in didactisch opzicht gericht op de stimulering van de kinderen. Andere ouderprogramma's staan op zichzelf en kunnen onafhankelijk worden aangeboden. Bijlage 3 geeft een overzicht van programma's en activiteiten.

'In samenwerking met de PO-raad en Rezulto werkt het ITTA aan het project Taal en Ouderparticipatie, Ei van Columbus. In deze cursus voor ouders wordt gewerkt aan 1. woordenschat, 2. educatieve activiteiten, 3. gesprekken voeren op school en 4. de lees- en schrijfvaardigheid van de ouders. In het programma wordt aangesloten bij de 3000 woorden van de BAK (Basiswoordenlijst Amsterdamse kleuters), die door Rezulto zijn verwerkt in het programma Logo 3000. De kinderen werken aan deze woorden in de VVE en de ouders in oudercursus. De ouders krijgen de woorden en educatieve activiteiten eerder aangeboden dan de kinderen, zodat zij snel kunnen reageren op wat er in de klas gebeurt. Zie: <http://www.taalpilot.nl/ouderbetrokkenheid>'

'Kiki, Kansen in Kinderen, is een VVE programma voor gastouders. Een zeer aansprekend programma waar inmiddels ruim 200 gastouders mee werken. Het programma is aangemeld bij de databank effectieve jeugdinterventies en er zijn gemeenten die inmiddels subsidie verstrekken. Het programma is vooral sterk door de laagdrempeligheid voor gebruikers en de ouderbetrokkenheid. Het enthousiasme van kinderen is enorm. Zie: <http://www.kiki-s.nl/>

Ouders hebben dikwijls behoefte aan praktische tips. Dan is het niet nodig om een veelheid aan activiteiten te ontwikkelen en hoeft de ondersteuning niet altijd even intensief te zijn. Een tippenkaart of 'gouden regels' kunnen dan al heel behulpzaam zijn. Dat geldt bijvoorbeeld bij de vraag: 'Als ik met mijn kind in de bibliotheek een voorleesboek uitzoek, waar moet ik dan op letten?' Soms is de informatie op internet voorhanden, maar het kan ook nodig zijn om een specialist te vragen materiaal samen te stellen.

'Toen zijn we ouderhulpkaarten gaan ontwikkelen, dat hebben taalspecialisten gedaan.'

De pedagogisch medewerker kan zulke praktische informatie met ouders meegeven na een ouderbijeenkomst of tijdens tienminutengesprekjes, zodat zij er uitleg bij kan geven.

Vaak voeren voorscholen ouderactiviteiten uit in samenwerking met andere partners. Op deze manier kunnen ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning worden gecombineerd. Dat is een krachtig middel om ouders enerzijds vaardigheden aan te leren om hun kind te ondersteunen en anderzijds inhoudelijk toe te rusten voor ontwikkelingsstimulerende activiteiten die zij thuis kunnen doen. Gemeenten spelen een rol in het samenbrengen en faciliteren van de verschillende partijen.

'Dan kwam van de ouders bijvoorbeeld de wens: we willen praten over kinderangsten of over zelfstandigheid of over seksualiteit of over nieuwe media. Toen hebben we als team besproken hoe we dat gingen doen. Je moet er niet als school dingen bij krijgen en ook niet de houding hebben: wij gaan jullie wel vertellen hoe dat allemaal moet. Dus we hebben de GGD erbij gehaald en gezegd: geven jullie nu die avonden en laat ons er als partners bij zitten om aan te geven dat we het belangrijk vinden om er samen over te praten.'

'Wij gaan binnenkort aan de slag met TOLK. De taalontwikkeling staat hierbij centraal, in samenwerking met ouders. Op hun website (www.tolkinfo.nl) staat het als volgt omschreven: 'TOLK activeert ouders om op een rijke en gevarieerde manier taal aan te bieden. Het maakt gebruik van film, kijkvragen en reminders.'

Ook programma's of methodieken die worden gebruikt in het kader van kunst en cultuur of sport kunnen ouders ondersteunen. Taalstimulering vindt, zeker bij jonge kinderen, immers voornamelijk plaats in spontane situaties.

'Als ouders meer met hun kinderen gaan zingen en dansen, ontstaat er contact en plezier en wordt de ontwikkeling op een leuke manier gestimuleerd.'
Zie: <http://www.muziekopschoot.org>

De inspectie vindt het belangrijk dat pedagogisch medewerkers met ouders terugkoppelen hoe zij thuis met hun kind aan de slag zijn gegaan. Het is raadzaam om dat niet op een controlerende manier aan te pakken, maar op basis van wederzijds vertrouwen en daarbij uit te gaan van de competenties van ouders. Een leuke manier hiervoor staat in het volgende citaat.

'Wij hebben op de peuterspeelzaal een hoekje ingericht waar ouders die thuis met hun kind iets gemaakt hebben, het resultaat kunnen tentoonstellen. Kinderen en ouders zijn er trots op, dus wij geven ze de ruimte om dit te laten zien.'

'Maatschappelijke Ondersteuning Feyenoord heeft het project 'Pedagoog op de koffie'. De pedagogen van Opvoedings Ondersteuning komen op de koffie in de ouderkamers van basisscholen, maar ook op koffieochtenden in peuterspeelzalen of kinderdagverblijven. Ouders kunnen op die manier direct vragen stellen aan de pedagoog. Een gezellig, nuttig en informatief uurtje op de locatie. Vaak ontstaan er geanimeerde gesprekken waaruit weer nieuwe ideeën, plannen en/of afspraken ontstaan voor cursussen, trainingen of themabijeenkomsten.' Zie: <http://motief.blog.com/activiteiten/pedagoog-op-de-koffie/>

Participatie in VVE-activiteiten in de voorschool (B5)

6.1 Wat houdt de indicator in?

Ouderbetrokkenheid komt ook tot uiting in aanwezigheid van ouders op de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf. De inspectie vindt het van belang dat ouders meedoen aan VVE-activiteiten op de instelling. Dat gaat dus verder dan het inschakelen van ouders om over wat extra handen te beschikken. Het gaat om gerichte activiteiten die zijn bedoeld om ouders te faciliteren voor de wijze waarop ze thuis hun kinderen kunnen ondersteunen in de ontwikkeling. Dat kunnen laagdrempelige ouderactiviteiten zijn, zoals een inloopochtend waarbij ouders kunnen zien wat hun kind doet op de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf, maar ook intensievere activiteiten, zoals themabijeenkomsten.

6.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B5 Participatie in VVE-activiteiten in de voorschool/vroegschool

Toelichting

- De voor- en vroegschool organiseert voldoende relevante ouderactiviteiten (zoals informatiebijeenkomsten over VVE, themabijeenkomsten, inloopuren, koffieochtenden) en stimuleert de ouders om hieraan deel te nemen.
- De ouders worden gestimuleerd om (elke dag) bij het brengen van hun kind activiteiten te doen met hun kind.
- Er is een aanbod van activiteiten die ouders bij binnenkomst met hun kind(eren) kunnen doen.
- Leidsters/leerkrachten voeren bij het brengen en halen informeel korte gesprekken met de ouders over hun kind(eren).
- Voldoende ouders (minimaal 60%) participeren in de activiteiten.

Norm voldoende

Regelmatig ouderactiviteiten.

Voldoende ouders nemen deel (60%).

6.3 Hoe doe je het?

Sommige peuterspeelzalen hebben de gewoonte om ouders regelmatig een dagdeel mee te laten draaien. Het is belangrijk om na te denken over de invulling daarvan, zodat dit een gerichte activiteit wordt. Gebeurt dit vanwege de extra handen? Spelen de ouders vooral met hun eigen kind? Krijgen ze aanwijzingen? Wat doet de pedagogisch medewerker? Dat ouders dit meestal heel leuk vinden, is een belangrijk aangrijpingspunt voor het stimuleren van informele ouderbetrokkenheid.

Naast het meedraaien van ouders, kan de instelling allerlei ouderactiviteiten organiseren, zoals koffieochtenden, themabijeenkomsten, inloopuren en een ouderkamer. Soms zijn er zoveel activiteiten, dat je door de bomen het bos niet meer ziet. Ook is het nogal eens een probleem dat er maar weinig ouders deelnemen aan de activiteiten. 'Het zijn altijd dezelfde ouders die komen opdagen', hoor je vaak. Het is raadzaam om alles wat tot dan toe gebeurt tijdelijk te 'parkeren' en met een frisse blik het ouderbeleid te bekijken en opnieuw vorm te geven. Leidende vragen zijn dan: 'Wat willen we bereiken met het ouderbeleid?' en 'Wat zijn de wensen, mogelijkheden en behoeften van ouders?'

Een oudercommissie kan een belangrijke rol spelen bij het peilen van de wensen en behoeften van ouders, bij het maken van keuzes voor ouderactiviteiten en bij het enthousiasmeren van ouders om mee te doen aan activiteiten. Het is beter om een beperkt aantal activiteiten goed vorm te geven dan een veelheid aan activiteiten te organiseren waar bijna niemand aan meedoet.

Het is van belang dat het aanbod:

- aansluit bij de mogelijkheden, wensen en behoeften van ouders
- aansluit bij de vastgestelde doelen

Wanneer is vastgesteld welke ouderactiviteiten zullen worden gedaan, bij voorkeur in een jaarlijks cyclus, is het handig om zowel lopende als nieuwe activiteiten op een schematische wijze te relateren aan de eerder genoemde fasen van het ouderbeleid. Hieronder een voorbeeld van de wijze waarop activiteiten aan doelen gekoppeld kunnen worden.

'Vanuit het Kenniscentrum Verteltassen werken we met verschillende peuterspeelzalen met de Verteltasmethode. Ouders zijn betrokken bij het bedenken en maken van Verteltassen. De Verteltasmethode biedt de mogelijkheid om ouders op een zeer laagdrempelige manier te laten participeren in activiteiten. Tijdens de bijeenkomsten krijgen ouders ook handreikingen over het gebruik van de materialen thuis met hun kind. Ouders lenen de Verteltassen en gebruiken de materialen om er thuis met hun kind in te lezen en mee te spelen. De Verteltas biedt ouders concreet, laagdrempelig, aantrekkelijk en verantwoord materiaal om de betrokkenheid bij hun kind vorm te geven.' Zie: www.verteltas.nl

	Band opbouwen met ouders	Ouders informeren	Ouders equiperen
Gesprekken tijdens brengen en halen	✓	✓	
Inloopuur	✓		✓
Koffie-ochtenden	✓		
Hand- en spandiensten door ouders	✓		
Ouderkamer	✓	✓	✓
Opvoedcursus			✓
Voorlichtingsbijeenkomst		✓	
Tienminutengesprekken		✓	
Themabijeenkomst		✓	✓

Vervolgens worden de activiteiten verder vorm gegeven, bijvoorbeeld door de oudercontactpersoon, de locatiemanager, een pedagogisch medewerker met ouderbeleid in haar takenpakket of een ouderwerkgroep. Het is belangrijk dat ook de ouders zelf worden betrokken bij de opzet en uitvoering van de activiteiten, bijvoorbeeld via een ouderwerkgroep. Zo maakt de VVE-instelling gebruik van de competenties van ouders.

Er zijn veel programma's en methodieken ontwikkeld voor ouders. We geven een aantal voorbeelden.

'Partou kinderopvang is recent een project gestart onder de naam "VVE Thuis" meer hierover op onze website: <http://www.partou.nl/site/index.php?pid=49&page=Actueel&id=209>'
Zie ook: www.nji.nl/eCache/DEF/1/10/146.html

'Als logopedisten hebben wij een interactief Voorleesprogramma ontwikkeld 'Aan de praat met een boek'. Het is momenteel alleen beschikbaar voor de leeftijden 4-5-6 jaar, maar er zijn plannen om ook boekenkoffers voor 2-3 jaar te ontwikkelen. Hierbij krijgen ouders een prentenboek mee naar huis met per bladzijde een denkstimulerende vraag. Ook zit er spelmateriaal bij, zodat ouders op een natuurlijke manier praten met hun kind en hierbij de taal stimuleren.
Zie: www.aandepraatmeteenboek.nl

7 Informeren over de ontwikkeling van hun kind (B6)

7.1 Wat houdt de indicator in?

Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers ouders niet alleen informeren als er iets aan de hand is met hun kind, maar dat ze ouders regelmatig betrekken bij en op de hoogte houden van de ontwikkeling van hun kind(eren) op de VVE-instelling. Deze gesprekken zijn gebaseerd op toetsresultaten en observatiegegevens. Het gebruik van toetsen en observatiesystemen is een mogelijk gesprekspunt op gemeentelijk niveau.

7.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B6 Informeren over de ontwikkeling van hun kind

Toelichting

- Er is tenminste 3 keer in de peuter- en de kleuterperiode een oudergesprek op uitnodiging van de voor/vroegschool, waarin ouders worden geïnformeerd over de ontwikkeling van hun kind.
- Tijdens de oudergesprekken worden toetsresultaten en observatiegegevens bekeken en besproken.
- Bij zorgpunten worden ouders direct geïnformeerd over hun kind en zijn er regelmatig gesprekken om de voortgang te bespreken.

Norm voldoende

Toets- en observatiegegevens.

Periodiek informeren (minimaal 3x : doorgaans na de wenperiode, bij 3 resp. 5 jaar en bij overgang naar de basisschool c.q. groep 3).

7.3 Hoe doe je het?

Een veelgebruikte manier om met ouders te praten over de ontwikkeling van het kind zijn de tienminutengesprekken. De ervaring leert dat ouders en pedagogisch medewerkers tien minuten nogal eens als te kort ervaren. Er zijn VVE-locaties die daarom de dubbele tijd uittrekken voor deze gesprekken. Er zijn natuurlijk ook andere manieren om ouders te informeren, bijvoorbeeld via sociale media.

'Op de website van onze basisschool wordt per groep bijna dagelijks een weblog geschreven. Naast een aantal foto's van de kinderen met hun activiteiten, wordt er in een paar zinnen beschreven waar ze die dag mee bezig zijn geweest. Er wordt uitleg gegeven over het thema en welke werkjes gemaakt worden, maar ook reguliere dingen als een jarige leerling en lekker buiten spelen op de skelter. De ervaring is dat bijna alle ouders van vooral groep 1 en 2 dagelijks kijken op de weblog. De combinatie van foto's met korte teksten werkt. Door deze opzet weten de ouders goed wat er speelt in de klas en praten ze hierover gemakkelijk met hun kind. Dit is natuurlijk ook goed in te zetten voor de jongere kinderen vanaf een jaar of 2.'

Ook huisbezoeken zijn een goed middel om met ouders te praten over de ontwikkeling van hun kind.

'Huisbezoek kost veel tijd, maar levert veel op, want je snapt de situatie, de ouders en de kinderen daardoor beter. Ook voor de kinderen is het een hele belevenis.'

Rekening houden met de thuistaal (B7) (facultatief)

8.1 Wat houdt de indicator in?

Dat pedagogisch medewerkers op de hoogte zijn van de thuissituatie, betekent ook dat zij weten welke talen er thuis worden gesproken. Hiermee kunnen zij rekening houden bij het organiseren van ouderactiviteiten, bijvoorbeeld door voor tolken te zorgen.

De gemeente kan zelf beslissen of dit een indicatie is die wordt meegenomen door de inspectie.

8.2 De kwaliteitscriteria van de inspectie

B7 Rekening houden met de thuistaal (facultatief)

Toelichting

- De leidsters/leerkrachten weten welke taal ouders thuis spreken.
- Informatie over de ontwikkeling van het kind, VVE-activiteiten en over de instelling kunnen worden vertaald in de thuistaal, wanneer ouders geen Nederlands spreken en lezen.
- Zo nodig kan er een tolk worden ingezet (bijvoorbeeld tijdens oudergesprekken).
- Er wordt ouders ondersteuning geboden in het aanleren van de Nederlandse taal (woordenlijsten in verschillende talen, kleine taalopdrachtjes of bijscholing)

Norm voldoende

Deze indicator is facultatief en wordt beoordeeld als er op gemeentelijk niveau afspraken over zijn (zowel 'positief' over het belang van de thuistaal, als 'negatief' over dat er alleen in het Nederlands gecommuniceerd moet worden).

Weten welke taal thuis gesproken wordt.

Belangrijke schriftelijk informatie in thuistaal (als dat nodig is).

8.3 Hoe doe je het?

Allereerst is het van belang dat relevante informatie in bijvoorbeeld folders en op de website, in verschillende talen beschikbaar is, afgestemd op de doelgroep. Tijdens het intakegesprek of – beter nog – bij het eerste contact, wordt geïnformeerd naar de thuistaal (of thuistalen) van het betreffende kind.

Als de ouders nauwelijks Nederlands spreken, wordt met hen gecommuniceerd in de taal die zij wel spreken. Omdat officiële tolken duur zijn, vraagt dat om creatieve oplossingen. Zet als tolk bijvoorbeeld een oudercontactpersoon of pedagogisch medewerker in met dezelfde culturele achtergrond, een ouder uit de ouderwerkgroep of iemand die de ouders zelf meenemen.

Een plan van aanpak

	Wat		Opbrengst
Stap 1	Waarom ouderbeleid?	Oriëntatie op mogelijke visies en doelen	Visie en doelen van ouderbeleid zijn vastgesteld
Stap 2	Wat is er al? 	Inventarisatie ouderbeleid	Overzicht van wat er al is aan ouderactiviteiten
Stap 3	Voor wie?	Scan ouderpopulatie	Inzicht in kenmerken ouderpopulatie
Stap 4	Met wie?	Overzicht maken van relevante samenwerkingspartners en gesprekken voeren	Afspraken met samenwerkingspartners
Stap 5	Hoe bereik je ouders?	Aanpakken bepalen	Plan is vastgesteld
Stap 6	Wat bieden we aan?	Activiteiten bepalen	Activiteitenplan is vastgesteld
Stap 7	Wanneer?	Tijdpad: korte en lange termijn	Fasering en tijdpad zijn vastgelegd
Stap 8	Wat levert het op?	Monitor en evaluatie	Er is zicht op voortgang en resultaten
Stap 9	Hoe borg je het?	Kwaliteitszorg	Er is sprake van borging en een duurzame aanpak

Begripsafbakening en onderzoeksbevindingen

'Ouderbetrokkenheid houdt wat mij betreft in dat ouders de leerontwikkeling van hun kind volgen, daar thuis ondersteuning aan geven en daarover regelmatig contact met de school hebben, waardoor de prestaties van hun kind verbeteren. De school stelt de ouders hiertoe in staat door inzicht te geven in de schoolvorderingen en de ontwikkeling van het kind. Daarbij is het van belang dat school en ouders beide hun aandeel nemen in de opvoeding van kinderen en jongeren en hen samen waarden en normen meegeven, waardoor de school als gemeenschap wordt versterkt en de school in haar gezagspositie wordt gesteund.' (Kamerbrief 3 april 2012, Voortgang partnerschap tussen school en ouders).

In bovenstaande omschrijving van ouderbetrokkenheid van het ministerie van OCW onderscheiden we verschillende aspecten van ouderbetrokkenheid. Het gaat om a) contact tussen school en ouders, b) over informatieverstrekking door de school aan ouders, c) om de interesse van ouders in de ontwikkeling van hun kind en d) om de ondersteuning van kinderen door ouders thuis. Ook zien we doelen op verschillende niveaus: voor ouders (leerontwikkeling van hun kind volgen), voor kinderen (prestaties verbeteren), voor de school (versterking van de school als gemeenschap, ondersteuning van de gezagspositie van de school) en voor de samenleving als geheel (kinderen waarden en normen meegeven).

In internationale literatuur is de volgende indeling van ouderbetrokkenheid gangbaar (Epstein, 2001, in Menheere en Hooge, 2010):

1. Parenting: de voorwaardenscheppende rol van ouders.
2. Communicating: de communicatie tussen school en ouders.
3. Volunteering: het verrichten van vrijwilligerswerk in en om de school.
4. Learning at home: het ondersteunen van de kinderen bij het schoolwerk thuis.
5. Decision making and advocacy: formele ouderparticipatie.

6. Collaborating with the community: samenwerking met de gemeenschap.

Ouderbetrokkenheid is dus een breed begrip, waar veel verschillende soorten activiteiten onder vallen.

Begrippen

Wat verstaan we in deze handreiking onder ouderbetrokkenheid? Een algemene omschrijving is: 'Alle vormen van belangstellende betrokkenheid van de ouders bij de begeleiding van hun eigen kind, bij de groep waarin hun kind zit of bij de peuterspeelzaal of school als geheel' (De Wit, 2002, aangehaald in: Menheere & Hooge, 2010). Wij breiden deze omschrijving uit met: 'alle vormen van belangstellende betrokkenheid van de voorschoolse instelling of school bij de thuissituatie van het kind'.

Sommige gemeenten, met name de vier grote steden, hechten ook belang aan oudereducatie. Doel van oudereducatie is: 'Het vergroten van kennis en vaardigheden van ouders op het gebied van onderwijs, opvoeding en taal vanuit het perspectief dat dit ouders helpt hun kinderen te ondersteunen bij hun schoolse ontwikkeling' (Beleidsprogramma 'Actieve ouders op school 2013', gemeente Den Haag). Opvoedingsondersteuning, taalverwerving en inburgering gaan hierbij hand in hand, dus ook dit aspect is belangrijk bij het ontwikkelen van gemeentelijk ouderbeleid.

Een ander aspect van ouderbetrokkenheid zijn de formele en informele vormen van inspraak die ouders hebben op het beleid van de voorschoolse instelling of school. Dit wordt dikwijls ouderparticipatie genoemd. Deze vorm van ouderbetrokkenheid hebben we in de handreiking buiten beschouwing gelaten, omdat er geen rechtstreeks verband is met de ontwikkeling van kinderen.

Opbrengstgericht ouderbeleid

Omdat een optimale ontwikkeling van kinderen het uiteindelijke doel is van VVE, zouden in principe alle vormen van ouderbetrokkenheid daaraan, direct of

indirect, moeten bijdragen. Uitgangspunt daarbij is – en dat wordt keer op keer bevestigd in onderzoek – dat de ouders en de instelling/school hetzelfde doel nastreven, namelijk dat het kind zich optimaal ontwikkelt.

Uit onderzoek blijkt voorts dat ouderbetrokkenheid die thuis plaatsvindt het meest effectief is: 'at home good parenting'. Dat houdt in dat ouders een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat creëren. Bij jonge kinderen gaat het daarbij tevens om het creëren van een 'home learning environment'. Dat betekent dat er thuis is voorzien in een breed scala aan activiteiten, zoals lezen, bibliotheekbezoek, spelenderwijs letters leren, zingen en rijmen. Goed ouderschap uit zich volgens onderzoek in een veilige en stabiele omgeving, het stimuleren van de intellectuele ontwikkeling en discussies tussen ouder en kind. De ouders zijn een goed voorbeeld, dragen het belang van onderwijs uit en koesteren hoge verwachtingen van hun kind (Menheere en Hooge, 2010).

Mesman (2010) voegt daaraan toe dat het niet alleen gaat om de kwantiteit van de cognitieve ondersteuning thuis, maar ook om de kwaliteit van die ondersteuning. Als ouders leergerichte activiteiten met hun kinderen doen, is het van belang dat zij heldere instructie geven die past bij het ontwikkelingsniveau van het kind én dat zij kinderen complimenten geven, niet afwijzen en ruimte bieden om zelf dingen uit te proberen. Een sensitieve ouder bevordert zelfregulatie bij kinderen.

Wanneer ouders hun kinderen actief stimuleren en ontwikkelingsgerichte activiteiten met hen doen, heeft dit rechtstreeks effect op de ontwikkeling van kinderen. Dat draagt bij aan een succesvolle schoolloopbaan. Hoe betrokken ouders zijn en of ze deze betrokkenheid thuis en/of op school laten zien, is mede afhankelijk van factoren zoals de sociaal-economische status, het opleidingsniveau en de geestelijke gezondheid van de moeder, armoede en alleenstaand ouderschap. Een niet-Nederlandstalige achtergrond blijkt van minder belang (Desforges & Abouchaar, 2003; Lee & Bowen, 2006, aangehaald in Lusse: 2012). Opleidingsniveau blijkt wel van grote invloed te zijn. De drempel naar school is hoog voor ouders met een lagere sociaal-economische status en een lager opleidingsniveau. Laagopgeleide ouders – allochtoon en autochtoon – voelen zich slecht gehoord

in de school en ervaren de communicatie met school als eenrichtingsverkeer, waarbij de school weinig interesse toont in hun opvattingen en wensen. Ouders die zich afgewezen voelen door school trekken zich terug (Karsten et al., 2006, aangehaald in Lusse: 2012).

Ouderbetrokkenheid neemt af naarmate de leerling ouder wordt en neemt toe naarmate de leerling beter presteert.

Wanneer kunnen we resultaten verwachten van ouderbetrokkenheid?

Uit onderzoek blijkt het volgende.

Ouderbetrokkenheid thuis hangt het sterkst samen met cognitieve ontwikkeling bij jonge kinderen. Het verrichten van hand- en spandiensten voor school levert weinig of niets op voor het kind. De interactie tussen ouders en kinderen is een sterkere voorspeller van leerresultaten dan de mate waarin ouders op school actief zijn. (Desforges & Abouchaar, 2003)

Fasering in ouderbetrokkenheid

De kern van ouderbeleid is dat ouders ondersteuning krijgen bij de wijze waarop zij thuis de ontwikkeling van hun kind stimuleren. Dit is waar het om gaat bij het bereiken van resultaten op het gebied van de ontwikkelingsstimulering van jonge kinderen. Daarvoor is een aantal stappen nodig:

- Een relatie opbouwen.
- Informatie uitwisselen.
- Hulp en ondersteuning geven.

Het vormgeven van opbrengstgerichte ouderbetrokkenheid begint doorgaans met het opbouwen van een band met ouders. De belangstelling die de instelling heeft voor de thuissituatie van de kinderen, is belangrijk voor de ontwikkeling en is een voorwaarde voor de ouderbetrokkenheid thuis. Die vorm van ouderbetrokkenheid begint eigenlijk al bij het kennismakingsgesprek, waarin naar de thuissituatie wordt geïnformeerd en bijvoorbeeld wordt gevraagd welke taal thuis wordt gesproken met het kind. Ook via huisbezoeken stelt de instelling zich op de hoogte van de thuissituatie van de kinderen. Op die manier ontstaat er een relatie tussen instelling en ouders.

De volgende stap is dat VVE-instellingen ouders informeren over wat zij doen voor de kinderen en hen op de hoogte houden van de ontwikkeling van hun kinderen. Ook dit is een wederzijds proces: samen bespreken instelling en ouder hoe het gaat met het kind.

De derde stap is dat de instelling de ouders hulp en ondersteuning biedt bij wat zij thuis met het kind kunnen doen. Uit onderzoek onder ouders komt steeds vaker naar voren dat ouders veel behoefte hebben aan ondersteuning. Het gaat dan om praktische tips over wat zij thuis met hun kind kunnen doen, bijvoorbeeld: welke spelletjes kun je doen? Welke boeken zijn goed om voor te lezen? Hoe praat je met je kind tijdens alledaagse handelingen?

Een belangrijke voorwaarde bij dat alles is dat pedagogisch medewerkers en leerkrachten hiervoor gefaciliteerd worden in de vorm van deskundigheidsbevordering en coaching, zodat zij zich zeker voelen in de omgang met ouders, weten hoe zij met ouders kunnen communiceren, een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen en weten hoe zij ouders kunnen inspireren om thuis een stimulerende leefomgeving voor kinderen te creëren. Voor de ouders is het belangrijk dat zij worden benaderd als volwaardig en competent en dat er wordt uitgegaan van hun wensen, kwaliteiten en behoeften.

Vanuit welke verschillende perspectieven kun je naar ouders kijken?

In de afgelopen jaren is het begrip 'educatief partnerschap' opgedoken (Onderwijsraad, 2010). Waar de taakverdeling tussen school en ouders jarenlang duidelijk was gescheiden, zien we nu een tendens waarbij opvoeding en onderwijs als een gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt beschouwd. Ook gelijkwaardigheid van ouders en school krijgt steeds meer nadruk. Educatief partnerschap kan worden gedefinieerd als: 'Een proces waarin betrokkenen erop uit zijn elkaar wederzijds te ondersteunen en waarin ze proberen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen, met als doel het leren, de motivatie en de ontwikkeling van leerlingen te bevorderen'.

In de driehoek ouder – kind – instelling heeft ieder weliswaar zijn eigen verantwoordelijkheid, maar is er een gemeenschappelijke doel: de optimale

ontwikkeling van kinderen. Andere belangrijke elementen van een educatief partnerschap zijn: een afstemde visie, normen, waarden en gebruiken.

Waarom is een educatief partnerschap van belang? Dat kan verschillen. Smit e.a. (2007) onderscheiden in dat opzicht:

- Pedagogisch doel: de benadering van kleuters thuis en op school is op elkaar afgestemd.
- Toerustingsdoel: zowel leerkrachten als ouders worden zo nodig toegerust voor het partnerschap.
- Organisatorisch doel: ouders leveren een bijdrage aan het reilen en zeilen van de school. Ze voeren activiteiten mede uit en denken daarover ook mee.
- Democratisch doel: ouders denken mee en beslissen informeel en formeel mee over het gebeuren op de school. De school legt aan de ouders verantwoording af over haar werk.

Als we de perspectieven op ouders op een continuüm plaatsen, zien we aan de ene kant instellingen die de ouders een passieve rol toekennen (alleen informatie aan de ouders geven) en aan de andere kant instellingen die uitgaan van de talenten en de kracht van ouders en die de ouders als gelijkwaardig zien, een empowermentbenadering. Educatief partnerschap maakt vanzelfsprekend deel uit van dit laatste perspectief. De meeste instellingen nemen een positie in ergens tussen deze twee uitersten. De positie die een instelling inneemt op dit continuüm, hangt nauw samen met de doelen die zij heeft gesteld voor het omgaan met ouders.

Beelden over ouders

Welke positie de instelling ook inneemt, ouderbetrokkenheid begint bij de beelden die er over en weer van elkaar leven en de opvattingen over wat bij de instelling hoort en wat bij thuis. Hoe kijken leerkrachten naar ouders? Er zijn verschillende typering van ouders gemaakt. Een inmiddels redelijk bekende indeling die uit een onderzoek naar voren kwam, is die van Smit & Driessen (2009): <http://www.nloo.nl/HerkenOuders.pdf>. Dergelijke typering van ouders kunnen helpen om duidelijk te krijgen welke beelden beroepskrachten hebben van ouders en kunnen ondersteunend zijn bij het handen en voeten geven aan ouderbetrokkenheid. Voor welke ouder zijn welke activiteiten?

Geraadpleegde literatuur

Desforges, C. & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review*. London: Department for Education and Skills.

Douma, L. & Haan, M. de (2008). Allochtone ouders over school: Gebrek aan betrokkenheid of cultuurverschillen? *Didaktief* (9), november 2008, 10-11.

Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Jones, K.P. & Reed, R. P. (2002). Teachers involving parents (TIP). Results of an in-service teacher education program for enhancing parental involvement. *Teaching and Teacher Education* 18, 843-867.

Kans, K., Lubberman, J. & Vegt, A. L. van der (2009). *Monitor ouderbetrokkenheid in het funderend onderwijs*. Rotterdam: ECORYS/Utrecht: Sardes.

Menheere, A. & Hooge, E. (2010). *De betrokkenheid van ouders bij het schoolleren van hun kinderen. Een literatuurstudie naar de betekenis van ouderbetrokkenheid voor de schoolse ontwikkeling van kinderen*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding, Hogeschool Amsterdam.

Mesman, J. (2010). *Oud geleerd, jong gedaan. Investeren in ouders bevordert onderwijskansen van kinderen*. Oratie Rijksuniversiteit Leiden.

Onderwijsraad (2010). *Advies: Ouders als partners. Versterking van relaties met en tussen ouders op school*. Den Haag: Onderwijsraad.

Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R. & Bus, M. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit. Ouderbetrokkenheid en -participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit.

Zeece, P. D. (2005). Using literature to support low literate parents as children's first literacy teachers. *Early childhood Education Journal* 32 (5), 313-320.

Voorbeelden van programma's en activiteiten

Dagelijkse leermomenten thuis

Op de voorschool en op school stimuleren beroepskrachten ouders om samen met hun kind thuis boeken te bekijken, gesprekken te voeren en op pad te gaan. Soms geven zij gerichte adviezen aan ouders om bepaalde vaardigheden met de kinderen te oefenen. De spelinloop, een kwartier voordat het eigenlijke programma begint, wordt vaak gebruikt om met ouders te praten over de mogelijkheden die zij hiertoe kunnen aangrijpen.

Pedagogische afstemming

Afstemming tussen thuis en het kindcentrum is belangrijk en voorkomt dat de kloof tussen de thuissituatie en de situatie op het kindcentrum niet te groot wordt. Ontwikkelingspsycholoog Hans Cohen de Lara verklaart dit nader in zijn boek *De Basis, theorie en praktijk van vroege ontwikkelingsstimulering* (2007): "Vanuit de ontwikkeling van het kind gezien, is het ook heel begrijpelijk. Als kinderen op de peuterspeelzaal gewend zijn dat ze veel mogen vragen en zeggen als de juf voorleest, willen ze dat thuis ook. En veel praten is goed voor de taalontwikkeling, dus het beste is dat ze daar zoveel mogelijk de kans voor krijgen. Op de peuterspeelzaal en op school, maar óók thuis." Een wederzijdse afstemming tussen activiteiten thuis en op het kindcentrum kan kinderen veel opleveren. Uit het citaat komt naar voren dat het niet alleen gaat om wat een kind leert, maar vooral ook hoe een kind leert.

Educatieve activiteiten

In onderstaand overzicht is een aantal veelgebruikte programma's beschreven, die zijn gericht op het creëren van een stimulerende leeromgeving thuis.

- predicaat 'theoretisch goed onderbouwd' (Zie: <http://www.nji.nl/jeugdinterventies>)
- totale ontwikkeling
- specifiek taalontwikkeling
- inhoud van de activiteiten is afgestemd op lesprogramma
- programma is onafhankelijk van een VVE-programma in te zetten
- een intensief programma (ouders en kinderen voeren dagelijks een gerichte activiteit uit)
- een doorgaande lijn (na 6 jaar)

Verteltassen

Doelgroep: de verteltasmethode is geschikt voor alle kinderen (peuters en kleuters) en ouders. De Verteltasmethode versterkt de leesomgeving en de taalontwikkeling van kinderen én hun ouders. Door de Verteltasmethode raken ouders meer betrokken bij het onderwijs en ontstaat een betere samenwerking tussen school en gezin. Het middel dat hierbij wordt ingezet is een Verteltas met lees- en spelmateriaal. De Verteltassen worden door ouders (en leerkrachten) gemaakt en bedacht en worden thuis en op school met de kinderen gebruikt. Om het gebruik van Verteltassen goed te benutten, is het belangrijk dat deze activiteit wordt gekoppeld aan een VVE-programma en wordt geïntegreerd in ouderbeleid. Een mogelijkheid is om de Verteltas te koppelen aan een taal cursus voor ouders. *Voor meer informatie en begeleiding bij de invoering: www.verteltas.nl*

Voorleesexpres:

Doelgroep: kinderen van twee tot en met acht jaar en hun ouders. Deze kinderen hebben moeite met de Nederlandse taal en groeien op in een taalarme thuisomgeving.

De Voorleesexpres vergroot het leesplezier van kinderen en geeft ouders handvatten om (voor) lezen en boeken een blijvende plek te geven in het gezin. Op die manier verrijkt de Voorleesexpres de taalomgeving van kinderen en bevordert ze de taalvaardigheid. Een vrijwillige voorlezer bezoekt het gezin gedurende een half jaar wekelijks een uur (20 keer). De vrijwilliger introduceert het voorleesritueel en geeft de ouders handvatten om zelf voor te lezen en dit een blijvende plek te geven in het dagelijks leven. De voorlezer en het gezin worden begeleid door een vrijwillige coördinator.

Voor meer informatie en begeleiding bij de invoering: www.voorleesexpress.nl

De Taallijn

Doelgroep: kinderen van nul tot zes jaar en ouders; aansluitend op de taallijn is Taal 100 ontwikkeld voor kinderen vanaf groep 3.

Het doel van de Taallijn is het verbeteren van de interactieve taalstimulering in de voor- en vroegschoolse periode. De Taallijn stimuleert ouderbetrokkenheid vooral via het gezinsportfolio. Het kind vult het gezinsportfolio samen met de pedagogisch medewerker of de ouder, zowel op de voorziening als thuis. De (taal)ontwikkeling van het kind wordt regelmatig aan de hand van het portfolio met de ouders besproken.

Voor meer informatie en begeleiding bij de invoering: www.sardes.nl en www.taal100.nl

Logo 3000

Doelgroep: alle peuters en kleuters en hun ouders. Doel van Logo 3000 is dat alle kinderen minimaal een basiswoordenschat verwerven. Het is gericht op de woordenschatontwikkeling van peuters en kleuters. De peuters en kleuters krijgen speel-leerbladen en een cd mee naar huis, waarin de woorden die ze op school hebben geleerd terugkomen. Er zijn daarvoor ouderbijeenkomsten ontwikkeld. Elk kwartaal kan de school/instelling zo'n oudermiddag of -avond organiseren.
www.logo3000.nl

Opstapje

Doelgroep: ouders (in de praktijk zijn dit vooral moeders) en kinderen van twee tot vier jaar in achterstandssituaties.

Opstapje beoogt peuters beter voor te bereiden op de basisschool. Het is een intensief twee jaar durend gezinsgericht stimuleringsprogramma bestaande uit verschillende activiteiten. Er zijn per jaar dertig contactmomenten tussen moeder/kind en contactmedewerkster/coördinator. Daarin worden spelactiviteiten worden uitgelegd en uitgevoerd en worden thema's besproken die te maken hebben met de ontwikkeling en opvoeding van kinderen. Daarnaast zijn er groepsbijeenkomsten voor moeders en een peuterspeelzaal voor de kinderen.
www.stapprogramma.nl

Ouders Actief

Doelgroep: autochtone en allochtone ouders met maximaal een vmbo-t opleiding en met een kind in de leeftijd van nul tot zes jaar.

In de oudercursus 'Ouders Actief' leren laagopgeleide ouders over de ontwikkeling van hun kind. Dit komt de ontwikkeling van deze kinderen ten goede en vergroot hun onderwijskansen. Ouders Actief is verdeeld in modules: de ontwikkeling van het jonge kind, ouder-kind interactie, de peuterspeelzaal, basisonderwijs, voorlezen, ouderschap.
www.stapprogramma.nl

- predicaat 'theoretisch goed onderbouwd' (Zie: <http://www.nji.nl/jeugdinterventies>)
- totale ontwikkeling
- specifiek taalontwikkeling
- inhoud van de activiteiten is afgestemd op lesprogramma
- programma is onafhankelijk van een VVE-programma in te zetten
- een intensief programma (ouders en kinderen voeren dagelijks een gerichte activiteit uit)
- een doorgaande lijn (na 6 jaar)

Oudercomponent VVE-programma's

Doelgroep: ouders van kinderen van (in ieder geval) twee tot zeven jaar.

In alle VVE-programma's is een oudercomponent uitgewerkt, die bestaat uit (thematische) thuisopdrachten en -activiteiten. Daarnaast wordt ook tijdens de dagelijkse spelinloop de betrokkenheid van ouders gestimuleerd. De kracht zit in de herhaling en in de koppeling van de activiteiten aan wat er in de speelzaal of op school gebeurt. Dat spreekt ouders aan: ze weten op deze manier waar hun kind mee bezig is. Ze kunnen er gericht naar vragen en over praten. Voor ouders en kinderen is de herkenbaarheid daarbij van belang: de kinderen herkennen thuis wat zij in de peuterspeelzaal doen en ouders zien in de speelzaal terug waar zij thuis mee bezig zijn.

Voor meer informatie: zie websites VVE-programma's

Hecht

Doelgroep: alle schoolgaande kinderen en hun ouders.

Hecht is een activiteitenaanbod voor basisscholen om samen met ouders op school én thuis te werken aan de ontwikkeling van kinderen. Hecht brengt ouders en school dicht bij elkaar door kinderen op school én thuis actief bezig te laten zijn. Er zijn per leeftijdsgroep vijftientig 'niet-schoolse' activiteiten uitgewerkt, zowel voor het lesprogramma op school als thuis. In een ouderbrief wordt de opdracht voor thuis uitgelegd. Doel van het thuis samen activiteiten doen is het verstevigen van de relatie en de interactie tussen ouder en kind. Bij het programma hoort een begeleidingstraject ter ondersteuning van de implementatie.

*Informatie is te verkrijgen bij het RPCZ en het HCO.
www.rpcz.nl/hecht of <http://www.hco.nl/?id=273>*

- predicaat 'theoretisch goed onderbouwd' (Zie: <http://www.nji.nl/jeugdinterventies>)
- totale ontwikkeling
- specifiek taalontwikkeling
- inhoud van de activiteiten is afgestemd op lesprogramma

VVE-Thuis

Doelgroep: ouders met kinderen van drie tot en met zes jaar.

VVE Thuis wil de onderwijskansen van peuters vergroten door hun taal- en denkontwikkeling te bevorderen. Het accent ligt op het vergroten van de woordenschat. Een ander doel is het bevorderen van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat. Ouders krijgen boekjes mee naar huis waar allerlei activiteiten instaan die zij samen met hun kind kunnen doen. Deze activiteiten passen bij thema's die ook zijn uitgewerkt in VVE-programma's, zoals Kaleidoscoop en Piramide. Voordat ouders met een boekje aan de slag gaan, is er eerst een bijeenkomst waarin de bedoeling van de activiteiten met de ouders wordt besproken.

www.stapprogramma.nl

Spel aan Huis

Doelgroep: (voor hulpverleners) moeilijk bereikbare gezinnen met jonge (allochtone) kinderen (van 1 tot 6 à 8 jaar).

Spel aan Huis is zowel een educatieve interventie als een directe ondersteuning bij de dagelijkse leermomenten thuis. Spel aan Huis is laagdrempelig en niet bedreigend voor ouders. Een vrouwelijke student van een (ped)agogische opleiding (stagiaire) wordt door een programmacoördinator geïntroduceerd in het gezin. Zij gaat wekelijks een dagdeel op huisbezoek om te spelen met het kind/de kinderen en de ouders te ondersteunen bij hun opvoedingsvragen. Spel aan Huis is niet per se gekoppeld aan een school of peuterspeelzaal, maar functioneert als een gemeentelijke voorziening.

Voor meer informatie: zoek contact met de regionale organisatie voor opvoedingsondersteuning.

- programma is onafhankelijk van een VVE-programma in te zetten
- een intensief programma (ouders en kinderen voeren dagelijks een gerichte activiteit uit)
- een doorgaande lijn (na 6 jaar)

